Відгук офіційного опонента
доктора психологічних наук,
професора Мушкевич Мирослави Іванівни
на дисертаційну роботу **Вовк Аліни Іванівни**
на тему «Психологічні умови розвитку особистісної готовності до подружнього життя»
представленої на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 053 Психологія
у галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Актуальність дисертаційного дослідження Вовк Аліни Іванівни є незаперечною, так як сучасне суспільство переживає період інтенсивних змін у соціальних та економічних структурах, що суттєво впливає на життя людей. Зростання рівня міграції, зміни у структурі праці, економічна нестабільність, а також розширення можливостей для освіти та самореалізації ставлять перед людиною нові виклики та можливості. У такому контексті формування готовності до подружнього життя стає особливо актуальним аспектом соціальної підготовки молоді. Поєднання високих очікувань щодо особистого розвитку та потреби в стабільності й підтримці у сімейних відносинах створює складну динаміку, яка вимагає системного підходу до підготовки створення та підтримки сімей. Таким чином, дослідження психологічних умов розвитку особистісної готовності до подружнього життя є не лише актуальною, але й необхідною складовою розвитку сучасного суспільства. Вирішення цієї проблеми сприяє підвищенню якості сімейних відносин, зменшенню соціальної напруженості та формуванню стійкого соціального капіталу. Важливим є не лише розуміння психологічних умов, що сприяють розвитку шлюбного потенціалу, але й розробка ефективних методів з його формування, що має не лише теоретичне, а й практичне значення для створення таких умов, що сприяють укладенню стабільних, щасливих та гармонійних шлюбів.

Авторкою дисертації в основному вірно визначено об'єкт, предмет, мету дослідження. Відповідно до поставленої мети та гіпотези дисертанткою висунуто адекватні завдання, які цілком реалізовані з використанням валідних та надійних стандартизованих методик. У психологічному інструментарії

дисертації гармонійно поєднано як теоретичні, емпіричні, так і відповідні математичні методи дослідження. Загальний аналіз дисертаційного дослідження свідчить про те, що вона має наукову новизну, теоретичну і практичну значущість, а її основні результати узагальнено відображені у висновках.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота виконана відповідно до напрямів досліджень наукової школи кафедри психології та педагогіки Хмельницького національного університету «Психологічні засади підготовки молоді до сімейного життя» та у межах науково-дослідної роботи «Формування особистості як суб'єкта самотворення» (шифр 0119U103663) (внесок здобувача полягає у визначені психологічних умов, що здійснюють вплив на особистісну готовності до подружнього життя). Тему дисертаційної роботи затверджено вченою радою Хмельницького національного університету (витяг з протоколу №4 від 30 жовтня 2020 року) та узгоджено з бюро Міжвідомчої ради з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології НАПН України (протокол №5 від 30 листопада 2021 року).

Оцінка наукового рівня дисертації, обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

У дисертаційному дослідженні Вовк Аліни Іванівни визначено пріоритетні психологічні умови, що впливають на розвиток особистісної готовності до подружнього життя, з'ясовано характеристики й показники та рівні розвитку особистісної готовності до шлюбу, розроблено тренінгово-розвивальну програму «Дорога до сімейного щастя: готовність до шлюбу», уточнено структуру компонентів особистісної готовності до подружнього життя, запропоновано дефініцію «особистісна готовність до подружнього життя», конкретизовано поняття «психологічна умова», встановлено перелік компонентів готовності до подружнього життя, створено модель особистості, що здатна будувати гармонійні сімейні стосунки.

Практичне значення отриманих результатів є вагомим і полягає в розробці тренінгово-розвивальної програми «Дорога до сімейного щастя: готовність до шлюбу», основною метою якої є розвиток готовності особистості до подружнього життя шляхом послідовного формування шлюбного потенціалу, з урахуванням об'єктивних та суб'єктивних психологічних умов, через когнітивний, поведінковий та особистісний компоненти. Одержані авторкою результати дослідження можуть бути використані викладачами психологічних дисциплін, психологами-консультантами, педагогами для поглиблення особистих знань щодо взаємозв'язку психологічних умов та готовністю особистості до шлюбу та під час викладання таких дисциплін як «Психологія подружніх стосунків», «Сімейне консультування», «Теорія і практика сімейного консультування», «Підготовка молоді до подружнього життя» та інших дисциплін, що включають дотичні за змістом теми.

Особистий внесок авторки полягає в тому, що наведені у роботі наукові матеріали та дані є її самостійним внеском у вирішення досліджуваної проблеми. У трьох наукових працях, виконаних у співавторстві, визначено особистий внесок здобувачки.

Повнота публікацій: за результатами проведеного дослідження дисертанткою опубліковано 10 наукових працях, із них: 5 наукових статей (1 – у співавторстві) – у фахових виданнях України в галузі психології; 5 публікацій (2 – у співавторстві) – у матеріалах наукових конференцій. Наведений у публікаціях матеріал повною мірою відображає основні результати на наукові положення дисертації.

Оформлення дисертації. Структура, мова та стиль подачі отриманих результатів дисертаційного дослідження відповідає вимогам до оформлення дисертацій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які об'єднують 9 підрозділів, висновків, списку використаних джерел, який налічує 330 найменувань та 13 додатків на 147 сторінках.

Повний обсяг дисертації становить 429 сторінок. Обсяг основного тексту складає 282 сторінки та містить 8 рисунків і 18 таблиць, з них повністю площу сторінок займають 3 таблиці.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність загалом.

У вступній частині дисертації авторкою наведено аргументовані та виважені формулювання щодо актуальності роботи та її методологічних орієнтирів, наведено об'єкт та предмет дослідження, мету роботи, її наукову новизну, теоретичне та практичне значення отриманих результатів. Розділи дисертації є чітко структурованими, у них подані взаємопов'язані результати теоретичного аналізу та емпіричного дослідження відповідно до визначених мети та завдань.

У першому розділі «Розвиток особистісної готовності до подружнього життя як психологічна проблема» авторкою представлено сутність, зміст та ознаки особистісної готовності до подружнього життя, виділено організацію та методи дослідження проблеми розвитку особистісної готовності до подружнього життя, акцентовано на основні завдання дошлюбного етапу щодо розвитку особистісної готовності до подружнього життя. Спираючись на праці авторитетних науковців, дисертанткою опрацьовано дефініцію «особистісна готовність до подружнього життя» та виділено три компоненти, що повністю відображають процес особистісної готовності до подружнього життя, а саме когнітивний, поведінковий, особистісний. На базі компонентів готовності до шлюбу Аліною Іванівною визначено показники готовності особистості до подружнього життя та запропоновано виміряти рівень розвитку компонентів особистісної готовності до подружнього життя за трьома ступенями вираженості: низький, середній та високий. Зазначено, що з метою забезпечення чіткої послідовності наукового дослідження обґрунтовано план щодо аналізу особливостей розвитку особистісної готовності до подружнього життя.

У другому розділі «Теоретичне та емпіричне дослідження психологічних умов, що впливають на розвиток особистісної готовності до

подружнього життя» дисертанткою представлено науково-теоретичний аналіз досліджень проблеми розвитку особистісної готовності до подружнього життя, виділено психологічні умови, що сприяють розвитку особистісної готовності до подружнього життя, представлено особистість як суб'єкт саморозвитку готовності до подружнього життя. Авторкою з'ясовано, що розвиток особистісної готовності до подружнього життя характеризується потребою в побудові міжособистісних стосунків, а також здатністю до емоційної, територіальної та фінансової незалежності. Уточнена сутність поняття «психологічна умова», яка інтерпретується Аліною Іванівною як необхідна психологічна обставина, що сприяє певному психологічному розвитку особистості. За результатами наукового доробку визначено найвагоміші психологічні умови, що здійснюють найбільший вплив на розвиток особистісної готовності до подружнього життя, такі як об'єктивні психологічні умови та суб'єктивні психологічні умови.

У третьому розділі «Психологічні особливості розвитку особистісної готовності до подружнього життя» авторкою розроблено психологічну методику розвитку особистісної готовності до подружнього життя, експериментально перевірено ефективність методики особистісної готовності до подружнього життя, подано практичні рекомендації молоді щодо саморозвитку готовності до подружнього життя. На базі проведеного теоретичного вивчення та констатувального етапу дослідження розроблено та описано тренінгово-розвивальну програму «Дорога до сімейного щастя: готовність до шлюбу», метою якої є розвиток особистісної готовності до подружнього життя. За результатами аналізу Вовк Аліною Іванівною вказано, що гіпотеза дослідження знайшла своє підтвердження, застосування методів математичної статистики показали покращення за всіма ключовими показниками, зокрема у сфері емоційної зрілості, навичок комунікації та здатності до вирішення конфліктів. Результати тренінгово-розвивальної програми підтверджують доцільність її використання для підготовки молоді до шлюбу.

Загальні висновки відповідають поставленим у роботі завданням, містять основні результати дисертаційного дослідження та свідчать про отримані дисертанткою наукові та практичні результати. Отже, аналіз дисертаційного дослідження Вовк Аліни Іванівни дає всі підстави зробити висновок про ґрунтовність вивчення поставленої проблеми, високий науковий та професійний рівень дисертантки. Робота є цілісною та завершеною.

Дисертаційні положення та побажання до дисертації.

Загалом позитивно оцінюючи зміст, теоретичне та практичне значення результатів дисертаційного дослідження, вважаємо за необхідне висловити деякі зауваження та побажання.

1. За результатами дисертаційного дослідження здобувачка зробила цікавий і важливий висновок про те що «розвиток особистісної готовності до подружнього життя характеризується потребою в побудові міжособистісних стосунків, а також здатністю до емоційної, територіальної та фінансової незалежності». У контексті цього висновку було б цікаво прослідкувати вплив особистісної готовності до подружнього життя за ознакою фінансової незалежності від батьківської сім'ї.

2. Незважаючи на достатньо презентабельну характеристику змісту презентації «Модель особистості, що здатна будувати гармонійні сімейні стосунки», дослідниці можна було більш детальніше подати цю модель у загальних висновках.

3. Цінність дисертаційної роботи значно зросла б, якби дисертантка приділила увагу розробці практичних рекомендацій батьківським сім'ям щодо створення сприятливих умов для саморозвитку готовності до подружнього життя у дітей.

Висловлені зауваження й дискусійні побажання не зменшують загального позитивного враження від дисертаційної роботи та не знижують наукової цінності викладених у ній наукових результатів, вони носять рекомендаційний характер і не впливають на обґрунтовану вище загальну позитивну оцінку роботи.

Загальний висновок та оцінка дисертації щодо присудження ступеня доктора філософії.

Характеризуючи загалом здобуті Вовк А.І. теоретико-емпіричні результати, можна зробити висновок про багатоаспектний та ґрунтовний підхід до дисертаційної роботи, що свідчить про значний науковий інтерес дисертантки до об'єкту дослідження та високу ефективність проведеної експериментальної роботи. Дисертація Вовк Аліни Іванівни «Психологічні умови розвитку особистісної готовності до подружнього життя», яка подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 053 Психологія, за унікальністю, оригінальністю, вагомим науковим внеском, значним теоретичним та практичним значенням для психологічної науки, за змістом, структурою та оформленням є актуальним, завершеним, самостійним науковим дослідженням. Проведений аналіз надає підстави стверджувати, що дисертація за своїм змістом та оформленням відповідає чинним вимогам Порядку присудження наукового ступеня доктора філософії, що затверджене Постановою Кабінет Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» № 44 від 12 січня 2022 р., а її авторка Вовк Аліна Іванівна заслуговує присудження їй наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 053 Психологія.

Офіційний опонент:
доктор психологічних наук,
професор кафедри практичної
психології та психодіагностики
Волинського національного
університету імені Лесі Українки Мирослава МУШКЕВИЧ

Міністерство освіти і науки України Волинський національний університет імені Лесі Українки Ідентифікаційний код 02125100
ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ
Вчений секретар університету Обисенюк Л.С.
«05» 05 2025 р.